

8. Význam křesťanství a církve pro středověkou společnost

KŘESŤANSTVÍ

- Vznikalo v období Římské říše a roku 313 bylo zrovnoprávněno Ediktem milánským, od Konstantina I.
- Křesťanství v budoucnu **ovlivnilo filosofii, politiku, umění a další**
- Počátky jsou spojeny s osobou **Ježíše Krista z Nazaretu**
- V Jeruzalémě byla první křesťanská obec
- Křesťanství původně **vyšlo z judaismu** – i Ježíš byl Žid, ale tvrdil, že je avizovaný Mesiáš
- Život Ježíše Krista je popsán ve čtyřech evangeliích (Marek, Matouš, Lukáš a Jan) – součást Nového zákona v Bibli
- Do Říma se křesťanství dostalo za císaře Claudia, kde začalo jejich kruté pronásledování
- Rod Flaviovců nechal v Římě postavit Koloseum, kde zemřelo mnoho křesťanů krutou smrtí v boji s gladiátory nebo šelmami
- **Roku 1054 proběhlo velké schizma a došlo k rozdělení církve** – západní církev vedená **papežem v Římě** a východní církev vedená **konstantinopolským patriarchou**
- Církev měla ve středověku obrovský vliv na společnost (spíše západní církev)

CÍRKEV

- Církev měla velké pravomoci, její **postavení se více a více posilovalo** → byla uznávána veškerou společností
- Zasahovala do světských záležitostí – **majetková moc**
  - o Církví obrovsky narůstal majetek: většinový vlastník pozemků
    - byly v tom velké peníze (majetek byl nedělitelný a nezdanitelný)
- Pravidelný přísun peněz církvi = **DESÁTKY** (desetina z úrody jde církvi)
  - o Platilo se za křest, svatbu, pohřeb, ...
- Dalším zdrojem peněz pro církve byly **ODPUSTKY** = poplatky za odpuštění
- **KANONICKÉ PRÁVO** = samostatné církevní právo
- Církev začínala být rozmařilá a hříšná – pitky, hostiny, ...
  - o **INKVIZICE** = instituce, která sloužila k upevňování a ochraňování církve
    - =) brutálními způsoby umlčovala lidi, kteří vystupovali proti odpustkům
- **Vzdalovala se od původních ideálů** chudoby a skromnosti, což vyvolávalo odpor u obyčejných lidí, vznikala různá hnutí na reformaci církve, jejich příslušníci nazýváni kacíři nebi heretiky
- **SEKTY** = hnutí nespokojených (z nižších vrstev), kritizují, že církev nežije podle bible
  - o ALBIGENŠTÍ
    - pochází z francouzského města Albi (jih Francie)
    - 12. / 13. Století
    - Požadavek sekularizace = zabavení přebytečného majetku
    - Vcelku silná podpora
    - 1209 je proti nim uspořádána křížová výprava
  - o VALDENŠTÍ
    - Pochází z Francie (Burgunsko a Provence)
    - Požadují sekularizaci a návrat k tradičním hodnotám (život v chudobě)

- Požadují svobodný výklad bible => jsou pronásledováni
- Rozpory mezi společností a církví narůstají až do 14. Století
- Objevují se snahy reformovat církev i zevnitř (vznikají nové mnišské řády)
  - CISTERIÁCI
    - reformovaní benediktíni
    - Skromní, mají chudší život
    - Působili v roce 1098 v Citeaux (klášter)
    - Zemědělská činnost, izolace
  - ŽEBRAVÉ ŘÁDY
    - 11. Století
    - Součást rozvoje měst
    - Žijí z toho, co si vyžebrají
  - DOMINIKÁNI
    - Odvozeno od jména sv. Dominika – působí v oblasti vzdělávání a inkvizice
    - Městské školy, univerzity
    - Mají sídlo v Česku – Olomouc
  - FRANTIŠKÁNI
    - Sv. František z Assisi
    - Patron zvířat (4. Října – den zvířat)
    - Chudoba a žebrání
    - Později se také angažují ve vzdělání, ale především v inkvizici
    - Přichází zejména do Prahy
  - KLARISTKY
    - 13. století v Česku
    - Za uvedením stojí sv. Anežka (přemyslovna) => 1289 byla svatořečena Janem Pavlem II.
    - Obdoba františkánů
    - Humanitární činnost
    - Zdislava z Lemberka
- Majetky církve byly od panovníků, takže církev byla v **lenní závislosti na světské moci**, ale papež měl zase **právo panovníka exkomunikovat** – exkomunikovaného panovníka nemusí poslušat
- Toto spolu s císařovým právem zasahovat do volby papeže byl jeden z důvodů bojů o investituru

Boj o investituru

- Zkráceně to **byl boj mezi světskou mocí a církví o to, kdo z nich bude ve společnosti důležitější**
- Začalo to roku 800, kdy byl Karel Veliký korunován papežem na císaře a začal prosazovat svou císařskou moc
- Pojem investitura označuje **uvádění do církevních úřadů** (biskup, arcibiskup,...)
- Část této pravomoci zastupovala církev, ale část místní panovník
- Problém byl v tom, že císař chtěl mít právo vybírat a jmenovat církevní hodnostáře, ale to se nelíbilo církvi – církev se chtěla vymanit z vlivu císařovi moci
- **Boj o investituru byl zahájen v 70. letech 11. století za vlády římského papeže Řehoře VII. A císaře Jindřicha IV.**

- Papež vydal nařízení, že papež mohl být volen jen sborem kardinálů, tedy bez souhlasu panovníka – Řehoř VII. byl takto zvolen, ale Jindřich IV. ho neuznal jako papeže
- Řehoř VII. chtěl navrátit církvi větší moc a vydával různé papežské výnosy (buly)
  - o V jedné z nich nařídil, že světská moc musí být podřízena té církevní, což se Jindřichu IV. vážně nelíbilo
- Papež a císař se navzájem pomlouvali, uráželi a posílali proti sobě vojska
- **Evropa byla rozdělena na dva tábory** – příznivci papeže nebo příznivci císaře
- Řehoř VII. využil svého práva exkomunikovat císaře a vyloučil Jindřicha IV. z církve – toho využila knížata v římskoněmecké říši a povstala proti císaři
- Jindřich IV. nemohl bojovat proti papeži a povstalcům najednou, proto roku 1077 přijel za papežem na jeho hrad do Canossy na severu Itálie, kde papeže žádal o odpuštění
- Papež Jindřichu odpustil, vzal ho zpět do církve a roku 1084 ho znovu korunoval na císaře
- Jindřich potlačil říšské povstání a poté pokračoval v boji o investituru
- **Roku 1085 Jindřich IV. dobyl Řím za pomoci českého knížete Vratislava II.** (dostal za to královský titul) a přitlačil papeže na zeď
- Konec to nebyl – boj o investituru pokračoval i za nástupců Jindřicha IV. a Řehoře VII.
- **Až roku 1122 boj skončil, byl vydán Konkordát wormský** – prohlášení mezi papežem a císařem, že investitura je plně v rukou církve, a církev složila lenní slib, protože její pozemky byly stále panovníka – **tento mír uzavřel císař Jindřich V. a papež Kalixtus II.**
- Církev si upevnila svou pozici pro následující události

Křížové výpravy (Krucιάty)

- **11. – 13. Století**
- Vojenská výprava křesťanských vojsk do Jeruzaléma, Palestiny a Předního východu, za účelem vysvobození svatého hrobu
- **1076 – dobyt Jeruzalém pod nadvládou Seldžuských Turků** → křesťané ztratili přístup do Jeruzaléma, Arabové je tam předtím vpustili
- Byzantský císař požádal o pomoc evropské panovníky
- **Roku 1095 proběhl koncil**, na kterém se dojednávalo jak získat Jeruzalém zpět a **papež Urban II. vyhlásil křížové výpravy do Svaté země**
- Byzantský císař dovolil, aby hlavní slovo měl papež → dočasná spolupráce východního a západního křesťanství

† 1. Křížová výprava (1095 – 1099)

- Dva proudy: Chudina a feudálové
- **VÝPRAVA CHUDINY**
  - o Jako první vyslyšeli papežova slova řemeslníci a zemědělci – byli špatně vyzbrojeni a měli málo zásob
  - o Do Palestiny se dostala jen polovina výpravy, někteří se vrátili nebo byli zabití → **NEÚSPĚCH**
- **VÝPRAVA FEUDÁLŮ**
  - o **1099 dobyli Jeruzalém a svatý hrob** → zpřístupněno křesťanům
  - o Vzniká Jeruzalémské království, aby nedošlo k opětovné ztrátě, někteří tam zůstali

- Okolo vznikaly křižácké státy: Eddesa, Antiochia: k obraně poutníků – křesťanské státy však byly dočasné
- **Vznikaly rytířské řády**: Věnují se dobročinnosti, obranně poutníků, zakládání hospiců
  - Templáři, Johanité, Řád německých rytířů
- **Turci roku 1187 dobyli Jeruzalém znovu**
- † **2. Křížová výprava (1147 – 1149)**
  - **Iniciátory jsou evropští panovníci** (Vladislav II., Ludvík VII.)
  - Nedostali se ani do Palestiny → **neúspěch**
  - Skončili v Damašku, odkud si odnesli bohatství
- † **3. Křížová výprava (1189 – 1192)**
  - **Iniciátorem je Friedrich I. Barbarossa** (rudovous), dále **Filip II. August, Richard I. lví srdce** – významní evropští panovníci tehdejší doby
  - Výpravu provázejí problémy
    - Friedrich zahynul hned na začátku výpravy, když se utopil v bahně
    - Rivalita mezi francouzským a anglickým králem → Dochází k rozdělení
  - Filip II. se časem vrátil do Francie a Richard I. pokračoval k Jeruzalému
  - **K dobytí Jeruzaléma nedošlo, Richard I. se dohodl s Turky, že tam křesťané budou mít volný vstup**
  - Tato křížová výprava byla vnímána jako neúspěšná výprava = poslední, ve které šlo o osvobození svatého hrobu
- † **4. Křížová výprava (1202 – 1204)**
  - **Dochází k ní pouze z důvodů ekonomických zájmů**
  - **Iniciátory byly bohatší obchodníci z městských republik Benátky a Janov** - zneužití výprav
  - Původně měla být namířena proti Egyptu, ale Benátčané tam měli obchodní zájmy a proto křižáci dobyli uherské město Zadar a poté dobyli Konstantinopol
  - **Byzantská říše přestala existovat** a místo ní bylo vytvořeno křižácké Latinské království, v jehož čele stáli francouzští feudálové
  - Měli z toho ekonomický zisk, navázali obchodní vztahy
  - **Roku 1261 byla obnovena Byzantská říše**
- † **5. Křížová výprava (1212)**
  - Byla to tzv. dětská výprava
  - Neúspěšné křížové výpravy z předešlých let vedly k závěru, že pouze nevinní lidé bez hříchu mohou osvobodit Jeruzalém – jedinými nevinnými lidmi byly děti
  - Byly to děti z Německa, Nizozemí a Francie
  - Naložovali se v Itálii → postupně, ale zemřely nebo byly rozprodány do otroctví
- † **6. Křížová výprava (1216 – 1221)**
  - Tato křížová výprava byla vedena do Egypta, pod vedením legáta = vyslanec papeže
- † **7. až 9. Křížová výprava (50. – 70. léta 13. století)**
  - Byly to výpravy krále Ludvíka (Do Tunisu a Egypta)
  - **Všechny byly neúspěšné** - končí smrtí Ludvíka
  - Nezůstaly žádné královské státy, zůstávají tam Seldžukové
  - **Křesťané tedy mají pouze volný vstup k hrobu**

DŮSLEDKY KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV

- Křesťané nezískali žádnou moc na východě

- Křesťanství jako instituce neselhala, ale světští panovníci ano → **církev byla naopak posílena a velmi zbohatla**, i když Jeruzalém dobyt nebyl
- Dočasně vzrostla soudržnost Evropy
- **Rozvoj kultury** → dochází k prolínání evropské, arabské a turecké kultury
- **Vzniká tzv. rytířská kultura** (ve vyšších vrstvách)
- Rozvoj dálkového obchodu
- Obohacování novými plodinami, začíná se používat vidlička a nůž
- Měkká postel a přepych (spodní prádlo)
- **Nové plodiny**: Pomeranče, rýže, cukrová třtina, sojové boby, mák, koření → buduje se na něm závislost (ukládalo se v něm maso, ochucovalo)